

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Tero Järvinen

TITLE Syrjäytymisen poliittiset tulkinnat

YEAR 2020

DOI

VERSION Final draft

CITATION Järvinen Tero (2020). Syrjäytymisen poliittiset tulkinnat. Kasvatus 51(2), 180-185
Copyright © 2020 Kirjoittaja

Syrjäytymisen poliittiset tulkinnat (2020)

Kasvatus 51 (2), 180-185.

Johdanto

Vajaat kaksikymmentä vuotta sitten aloitimme syrjäytymisen käsitettä koskevan artikkelimme Markku Jahnukaisen kanssa seuraavasti: ”Harva asia on saanut osakseen niin paljon yleistä huomiota kuin ilmiö, jota kutsutaan nuorten syrjäytymiseksi. Jos syrjäytyminen olisi tuotemerkki, markkinoija voisi olla iloinen siihen kohdistuneesta toistuvasta kiinnostuksesta ja muuntautumiskyvystä, niin monessa yhteydessä termi voi nykyisin esiintyä” (Järvinen & Jahnukainen 2001, 125). Nostimme kirjoituksessamme esiin syrjäytymisen käsitteen jo tuolloin kokeman inflaation ja peräänkuulutimme käsitteellistä selkeyttä, jonka katsoimme muodostavan tarkoituksenmukaisen lähtökohdan syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävän kokonaisvaltaisen politiikan rakentumiselle.

Parin vuosikymmenen aikana monikaan esiin nostamistamme asioista ei ole muuttunut. Nuorten syrjäytyminen on pysynyt julkisen keskustelun vakioaiheena ja nuorisopoliittisen diskurssin ytimessä. Syrjäytymisen ehkäisystä on vuosikymmenten saatossa tullut vakiintunut perustelu mitä erilaisimmille toimenpiteille, päämäärille ja strategioille (Sandberg 2015). Yksimielisyyteen ei ole kuitenkaan päästy siitä, mitä itse käsite tarkoittaa. Tämä on heijastunut eriäviin ja ristiriitaisiin näkemyksiin siitä, minkälaisilla politiikkatoimilla syrjäytymistä kyetään parhaiten ehkäisemään. Yhteistä eri katsantokannoille on kuitenkin ollut koulutuksen merkityksen korostaminen syrjäytymisen ehkäisyssä.

Tarkastelen seuraavassa syrjäytymisen poliittisia tulkintoja Euroopassa ja Suomessa. Aloitan katsaukseni syrjäytymisen käsitteestä ja siihen liittyvistä tulkinnallisista eroista. Tämän jälkeen tarkastelen lyhyesti koulutuksen ja syrjäytymisen välistä yhteyttä sekä arvioin viime vuosina harjoitetun politiikan seurauksia nuorten syrjäytymisen näkökulmasta. Päätän esitykseni näkemykseen, jonka mukaan syrjäytyminen pitäisi ymmärtää lähtökohtaisesti yhteiskunnalliseksi prosessiksi. Tämän näkemyksen mukaisesti yksilöön kohdistuvat interventiot ovat toimenpiteinä riittämättömiä, mikäli syrjäytymistä halutaan oleellisesti ehkäistä ja vähentää.

Syrjäytymisen käsitteen poliittinen kiistanalaisuus

Kutakuinkin ainoa asia, josta ollaan yksimielisiä, on syrjäytymisen mieltäminen negatiiviseksi ilmiöksi. Yleisesti jaetun käsityksen mukaan syrjäytymisellä on kielteisiä vaikutuksia paitsi yksilön elämään myös yhteiskuntaan laajemmin. Eriäviä käsityksiä on puolestaan esitetty siitä, pitäisikö syrjäytyminen ymmärtää tilaksi vai prosessiksi sekä siitä, mistä ollaan syrjässä, kun syrjäydytään. Poliittikan näkökulmasta keskeinen erimielisyys liittyy siihen, mistä syrjäytymisen katsotaan johtuvan. Tällä on puolestaan yhteys siihen, minkälaisilla toimenpiteillä syrjäytymistä pyritään ehkäisemään. Näkökulmat eroavat sen perusteella, otaksutaanko syrjäytymisen olevan seurausta yhteiskunnan rakenteista ja makrotason kehityskuluista vaiko yksilön toiminnasta ja valinnoista. Kun syrjäytymisen juurisyiden katsotaan olevan yhteiskunnan rakenteissa, jotka aiheuttavat ja ylläpitävät eriarvoisuutta ja tuottavat syrjäytymistä, politiikalla pyritään vähentämään rakenteellista eriarvoisuutta. Poliitikassa korostetaan tällöin etenkin uudelleen jakavan, tulo- ja hyvinvointieroja tasaavan hyvinvointivaltion merkitystä. Kun vastuun syrjäytymisestä katsotaan olevan yksilöllä itsellään, politiikka lähtee liian avokätisenä pidetyn hyvinvointivaltion kritiikistä, ja siinä korostetaan yksilöllisen vastuun ja sosiaalisen kontrollin merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Järvinen & Jahnukainen 2001; Levitas 1998; Pohl & Walther 2007.)

Syrjäytyminen sanana eri muodoissaan on löydettävissä kaikista EU-Suomen hallitusohjelmista. Eri hallitusohjelmissa käsitettä on käytetty eri yhteyksissä, ja sille on annettu erilaisia merkityksiä. Tämä on nähtävissä erityisen selvästi kahden viimeisimmän hallituksen strategisia ohjelmia vertaillen. Vaikka pääministeri Juha Sipilän (kesk.) hallituksen ohjelmassa nostettiin esille huoli nuorisotyöttömyydestä ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista, syrjäytymisen käsite mainittiin ainoastaan kerran, kun puheena oli maahanmuuttajanuorten erityinen syrjäytymisriski. Vaikeuksissa olevien nuorten elämäntilanteen parantamiseen tähtääviä toimia suuremman huomion ohjelmassa sai kärkihankkeeksi nimetty peruskoulun digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen. Syrjäytymisen mieltäminen yksilötason ongelmaksi näkyi erityisesti Sipilän hallituksen työllisyyspolitiikassa, jossa työllistymistä halutaan edistää tiukentamalla työn

vastaanottovelvoitetta ja kontrolloimalla aktivointitoimenpiteisiin osallistumista (Valtioneuvoston kanslia 2015).

Pääministeri Antti Rinteen (sd.) hallituksen ohjelmassa (Valtioneuvosto 2019) syrjäytyminen sanana esiintyy eri muodoissaan kaikkiaan 21 kertaa. Edellisen hallituksen ohjelmaan verrattuna syrjäytyminen ymmärretään laajemmin ja sen syiden katsotaan liittyvän enemmän rakenteellisiin kehityskulkuihin kuin yksilön toimintaan ja valintoihin. Syrjäytymisen ehkäisy kuuluu hallituskauden keskeisiin tavoitteisiin. Huolipuhe kohdistuu erityisesti nuorisoon, ja EU-Suomen hallitusten pitkän linjan mukaisesti ohjelmassa korostetaan koulutuksen merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä. Samalla, kun koulutuksen uskotaan olevan paras turva syrjään jäämistä ja näköalattomuutta vastaan, nostetaan esiin huoli siitä, miten oppimiserot ja syrjäytyminen ilmiöinä uhkaavat suomalaisen koulutuksen menestystarinaa. (Osallistava ja osaava Suomi – – 2019.)

Diskursiivinen positio, jossa yhdistyvät huoli syrjäytymisestä ja eriarvoisuuden kasvusta ja toisaalta halu ylläpitää 2000-luvun alun PISA-tulosten myötä rakentunutta menestystarinaa, kuvastaa hyvin koulutuspoliittista keskustelua Suomessa on parin viime vuosikymmenen aikana. Kun koulutusresurssit ovat tarpeisiin verrattuna niukat, eikä hyvää riitä jaettavaksi kaikkeen ja kaikille, pitää tehdä valintoja paitsi koulutusasteiden ja -muotojen välillä myös resurssien kohdentamisesta koulutusasteiden sisällä. Koko peruskoulun ajan Suomessa on tasaisin väliajoin noussut pinnalle kysymys siitä, pitäisikö niukkoja koulutusresursseja kohdentaa erityislahjakkaille vai erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille, joilla on oppimis- ja koulunkäyntivaikeuksia (Järvinen & Jahnukainen 2008; Rinne & Vuorio-Lehti 1996). 2000-luvun alun PISA-menestyksen jälkihuumassa on puntaroitu, pitäisikö eriarvoistumisen uhallakin pyrkiä tuottamaan huippuosaajia vai olisiko parempi tyytyä tasalaatuisiin oppimistuloksiin, jotta eriarvoistumiskehitys ei syvenisi – silläkin uhallalla, että koulutustulosten kaikkein terävin kärki jäisi saavuttamatta.

Suomen PISA-tulokset vuonna 2015 nostivat keskustelun uudelle tasolle. Vaikka suomalaisnuorten osaaminen oli kansainvälisessä vertailussa edelleen hyvällä tasolla, tutkimus osoitti oppimistulosten laskeneen kaikilla mitatuilla alueilla vuoteen 2006 verrattuna. Osaaminen myös jakaantui aiempaa epätasaisemmin oppilaiden kesken. Tutkimuksen toteuttajien mukaan jopa historiallisena voitiin pitää tulosta, jonka mukaan perheen sosioekonomisen aseman vaikutus oppilaiden osaamiseen oli vuoden 2015 aineistossa vähintään yhtä merkittävä kuin OECD-maissa keskimäärin. Erityisen

huolestuttava oli tulos, jonka mukaan suomalaisnuorten oppimistulosten heikentyminen selittyy suurelta osin nimenomaan heikkojen oppilaiden suhteellisen osuuden kasvusta. (Vettenranta ym. 2016.) Suomalaisen peruskoulun keskeinen haaste näyttäisi olevan se, että liian iso osa nuorista jää peruskoulun suoritettuaan vaille riittäviä perustaitoja, mikä vaikeuttaa selviytymistä jatko-opinnoista ja työelämän vaatimuksista ja siten lisää työmarkkinoilta syrjäytymisen riskiä.

Koulutusjärjestelmän nivelvaiheet ja siirtymäpolitiikka

Koulutusinstituution universaaleista yhteiskunnallisista tehtävistä seuraa se, että kaikki oppilaat eivät voi menestyä koulussa yhtäläisesti. Funktionalistisen ajattelun mukaisesti koulutuksen tehtävänä on valikoida oppilaat yhteiskunnallisen työnjaon mukaisiin asemiin. James Rosenbaumin (1986) tunnetun metaforan mukaan koulutusinstituution toiminta muistuttaa tässä mielessä turnajaisia. Jokaisessa koulutusjärjestelmän taitekohdassa osa oppilaista putoaa järjestelmän ulkopuolelle. Mitä korkeammalle koulutusjärjestelmässä siirrytään, sitä vähemmän on kilvoittelijoita jäljellä. Se, miten paljon paikkoja riittää jaettavaksi ylimmillä koulutusasteilla, vaihtelee etenkin kunkin yhteiskunnan ja aikakauden työmarkkinoiden rakenteen mukaisesti.

Vaikka järjestelmiä on pyritty yhdenmukaistamaan, on muistettava, että kansalliset koulutusjärjestelmät ovat muotoutuneet pitkällisen institutionaalistumiskehityksen tuloksena, ja niissä heijastuvat kullekin yhteiskunnalle ominaiset arvostukset, normit, kulttuuriset käytänteet ja poliittinen traditio (Biggart, Järvinen & Parreira do Amaral 2015). Tästä seuraa se, että valikoinnin toteuttaminen on sijoitettu järjestelmän rakenteisiin ja käytänteisiin eri maissa eri tavoin, ja jokainen järjestelmä tuottaa menestystä ja menestymättömyyttä omalla erityisellä tavallaan. Koulutuksesta ja työelämästä karsiutumisen näkökulmasta keskeisiä ovat järjestelmän nivelvaiheet, erityisesti siirtymä perusasteelta toisen asteen koulutukseen. Koulutuspoliittinen huomio Euroopassa onkin jo pitkään kohdistunut erityisesti tähän siirtymään. Keskeisenä tavoitteena on ollut lisätä toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuutta ja torjua koulupudokkuutta sekä toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä (Eurofound 2012; Jørgensen, Järvinen & Lundahl 2019).

Koulutuksen ulkopuolelle välittömästi oppivelvollisuuden jälkeen jääneiden suomalaisnuorten osuus on viime vuosina vähentynyt. Kun aikavälillä 2000–2013 koulupudokkaiden osuus vaihtelit vuosittain 7,4:n ja 10 prosentin välillä, on peruskoulun jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus ollut vuoden 2014 jälkeen enimmillään 3,1 prosenttia (Tilastokeskus 2019). Samoin kuin muissa Euroopan maissa nuorten karsiutuminen toisen asteen koulutuksesta on Suomessakin yhteydessä heidän myöhempään uranäkymiinsä (Järvinen & Vanttaja 2013). Riski jäädä peruskoulun jälkeen koulutuksen ulkopuolelle ei kuitenkaan kohdistu tasaisesti eri väestöryhmiin, vaan se on keskimääräistä todennäköisempää niille nuorille, joiden vanhemmilla on matala koulutus- ja tulotaso sekä heikko työmarkkina-asema. Myös maahanmuuttajanuorten kiinnittyminen toisen asteen koulutukseen toteutuu keskimääräistä heikommin (Kilpi-Jakonen 2011; Larja, Sutela & Witting 2015). Nuorten sosioekonominen tausta ei ole yhteydessä ainoastaan koulutuksesta karsiutumiseen vaan myös siihen, ketkä koulupudokkaista myöhemmin jatkavat opiskelua ja sijoittuvat pysyvämmiin työmarkkinoille. Tämä on todennäköisintä ylemmistä sosiaaliryhmistä lähtöisin oleville nuorille. (Järvinen & Vanttaja 2013.)

Huoli nuorten syrjäytymisestä on johtanut erityisen siirtymäpolitiikan syntyyn Euroopassa. (Jørgensen ym. 2019). Siirtymäpolitiikan käsitteellä viitataan siihen koulutus-, työvoima-, sosiaali- ja nuorisopoliittisten politiikkatoimien kokonaisuuteen, jolla pyritään tukemaan nuorten ja nuorten aikuisten koulutus- ja työmarkkinasiirtymiä (Walther & McNeish 2003). Euroopan tasolla on pyritty luomaan yhteiset raamit kansallisen tason siirtymäpolitiikalle. Euroopan unionin mallissa (Eurofound 2012) tuki kohdennetaan kolmeen eri vaiheeseen sekä jaetaan nuorten siirtymiin liittyvät tukitoimet tämän perusteella kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat toimet, joilla pyritään ennalta ehkäisemään koulupudokkuutta ja opintojen keskeytymistä. Toinen ryhmä koostuu toimista, jolla pyritään vaikuttamaan siihen, että jo keskeytyneet opinnot saatetaan päätökseen. Kolmannen ryhmän muodostavat toimenpiteet, joilla pyritään tukemaan tutkinnon suorittaneiden työllistymistä.

Siirtymäpolitiikan haasteet 2000-luvun alun Euroopassa

Tutkimuksissa on nostettu esille useita eurooppalaisen siirtymäpolitiikan haasteita, joita joita ei ole kyetty ratkaisemaan. Ensimmäinen näistä liittyy politiikkasektoreiden erillisyyteen ja suhteelliseen autonomiaan, mikä on vaikeuttanut integroidun siirtymäpolitiikan muodostumista. Integroitu siirtymäpolitiikka edellyttäisi koulutus-, työllisyys-, asunto-,

perhe- ja hyvinvointipolitiikan yhtenäistämistä kokonaisuudeksi, jossa lähtökohtana olisi nuorten kokonaiselämäntilanteen tukeminen eri hallinnonalojen välisessä yhteistyössä. Tutkimusten mukaan politiikkatoimet ovat kuitenkin heikosti koordinoituja yli politiikkarajojen. Siirtymäpoliittiset toimet luodaan yleensä akuuttien ongelmien ratkaisemiseksi ja ovat näin ollen luonteeltaan reaktiivisia ja usein yhden politiikkasektorin alueelle keskittyviä. Esimerkiksi politiikka joka keskittyy yksipuolisesti työmarkkinoille kiinnittymisen edistämiseen, on epätarkoituksenmukainen erityisesti kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien nuorten kohdalla. Poliittikkatoimilla saattaa olla myös pidemmällä aikavälillä ei-tarkoitettuja seurauksia. Jos osallistumisesta toimenpiteisiin ei seuraakaan oletettua lopputulosta, esimerkiksi työllisyyskoulutukseen pääsystä ei seuraa työllistymistä, on tällä epäilemättä kielteisiä vaikutuksia yksilön motivaatioon ja hyvinvointiin. (Jörgensen ym. 2019.)

Toinen siirtymäpolitiikan haaste liittyy niin sanotun normaalielämäntilanteen oletuksessa pitäytymiseen, vaikka se ei tutkimusten mukaan ole enää perusteltua. Normaalielämäntilanteen käsitteeseen sisältyy oletus kronologisen iän ja institutionaalisten siirtymien välisestä yhteydestä, siirtymien ”oikea-aikaisuudesta” (Elder 1998). Tähän perustuva standardielämäntilanteen malli saavutti eräiden arvioiden perusteella huippunsa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä, minkä jälkeen standardielämäntilanteesta poikkeavat elämäntilanteet ovat alkaneet hiljalleen yleistyä (Levy & Bühlmann 2016). Työelämään siirrytään yhä iäkkäämpinä, ja yhä harvemmin pysyviin työsuhteisiin ja vakaalle työmarkkinauralle. Koulutuksesta työelämään siirtymisen prosessin pidentymistä Suomessa voidaan havainnollistaa koko ikäluokkaa koskevien tilastojen avulla. Kun siirtymävaiheen pidentymistä arvioidaan sen perusteella, milloin 75 prosenttia ikäryhmästä on pääasiällisen toimintansa perusteella luokiteltavissa työllisiksi, voidaan päätellä, että koulutuksesta työelämään siirtyminen on pidentynyt kuudella vuodella vuosien 1990 ja 2015 välisenä aikana (Järvinen & Vanttaja 2018).

Elämäntilanteet ovat monimuotoistuneet ja epävarmuustekijät lisääntyneet koulutuksesta työelämään siirryttäessä mutta nuorten siirtymien hallinnointiin keskittyvä politiikka perustuu tutkimusten mukaan kuitenkin edelleen vahvasti normaalielämäntilanteen ideaaliin. Oletuksena on lineaarisesti etenevä, koulutusasteelta seuraavalle ja lopulta työelämään mahdollisimman nopeasti johtava polku. Tältä standardielämäntilanteen mukaiselta polulta poikkeaminen nähdään suomalaisessakin koulutus- ja työvoimapolitiikassa uhkana paitsi yksilölle itselleen

myös yhteiskunnalle (Rinne ym. 2016). Näyttää myös siltä, että tavoitteet ja toimet nuorten siirtymien tukemiseksi ovat olleet alisteisia muille, tärkeämmäksi mielletyille yhteiskuntapoliittisille tavoitteille. Väestön ikääntymisen ja siihen liittyvän huoltosuhteen muutoksen on katsottu edellyttävän työurien pidentymistä molemmista päistä. Tämän laajemman tavoitteen kehyksissä on haluttu ehkäistä koulupudokkuutta ja koulun keskeyttämistä sekä päästä eroon välivuosista ja siten lyhentää tutkintojen suorittamiseen käytettyä aikaa. (Järvinen & Vanttaja 2018.)

Kolmas haaste liittyy niihin tulkinnallisiin eroihin syrjäytymisen syistä ja poliittisesti tarkoituksenmukaisiksi mielletyistä ratkaisukeinoista, joihin viittasin kirjoitukseni alussa. Siirtymäpolitiikat Euroopan maissa eroavat sen mukaan, mielletäänkö nuorten koulutus- ja työmarkkinasiirtymiin liittyvät ongelmat rakenteellisiksi vai yksilöistä johtuviksi ja kohdistuvatko ratkaisut yhteiskunnan rakenteisiin vai yksilöihin (Pohl & Walther 2007). Viime vuosina painopiste on siirtynyt politiikassa yhä enemmän yksilön vastuun ja velvollisuuden korostamiseen (Jørgensen ym. 2019; Parreira do Amaral & Zelinka 2019). Eurooppalaisessa vertailussa kävi ilmi, että politiikkatoimet ovat usein yksilölähtöisiä, yksilön elämäntilanteeseen reagoivia ja yksilön omaa vastuuta korostavia, vaikka toimien taustalla olisikin ymmärrys syrjäytymiseen vaikuttavista makrotason kehityskuluista (Parreira do Amaral & Zelinka 2019).

Lopuksi

Tutkimusten mukaan nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävät poliittiset interventiot Euroopassa Suomi mukaan luettuna ovat parin viime vuosikymmenen ajan perustuneet paljolti aktiivisuuden logiikalle (Jørgensen ym. 2019; Parreira do Amaral & Zelinka 2019; Rinne ym. 2016). Aktiivisuuden logiikan mukaisessa politiikassa vastuu syrjäytymisestä siirretään yksilön itsensä kannettavaksi. Tämän kaltaisessa politiikassa, jossa korostuvat kontrolli ja erityyppiset sanktiot ja jossa työurien pidentämisen tavoitteeseen vedoten pyrkimyksenä on kiinnittää nuoret työelämään mahdollisimman nopeasti, nuorille ei jää mahdollisuutta löytää omaa yhteiskunnallista paikkaansa etsimisen, kokeilun, harhailun ja uudelleen aloittamisen kautta.

Eurooppalaisen vertailun perusteella vaikuttaa siltä, että nuorten ääntä, heidän yksilöllisiä tarpeitaan, kiinnostuksiaan ja elämänprojektejaan ei ylipäättään huomioida riittävästi, kun heihin kohdistuvia toimenpiteitä suunnitellaan ja pannaan täytäntöön (Parreira do Amaral & Zelinka 2019). Suomessakin viime vuosina harjoitetun aktiivisen työvoimapolitiikan yhtenä lähtökohtana on ajatus, jonka mukaan hyvinvointivaltion tarjoamien etuuksien saaminen edellyttää vastikkeellista toimintaa siinäkin tapauksessa, että se ei välttämättä ole nuorten kokonaiselämäntilanteen kannalta tarkoituksenmukaista tai sovitettavissa yhteen nuorten omien kiinnostusten kanssa (Järvinen & Vanttaja 2018; Jørgensen, Lundahl & Järvinen 2019).

Nähdäkseni syrjäytyminen olisi ymmärrettävä ytimeltään yhteiskunnallisena prosessina, yksilön elämänhistoriassa todentuvana kumulatiivisena kehityskulkuna, jossa yksilön ja yhteiskunnan väliset siteet heikkenevät, minkä seurauksena yksilö vähitellen ajautuu keskeisten sosiaalisten yhteisöjen ja yhteiskunnallisten instituutioiden ulkopuolelle (ks. myös Järvinen & Jahnukainen 2001; Sipilä 1985). Syrjäytymisen mieltäminen yhteiskunnalliseksi prosessiksi puolestaan edellyttää politiikalta huomion kiinnittämistä yhteiskunnan syrjäyttäviin ja syrjiviin rakenteisiin. Poliitiikan lähtökohtina olisi pidettävä näiden rakenteiden purkamista, nuorten elinolojen kohentamista ja heidän toimijuutensa vahvistamista niin, että yhä useampien nuorten henkilökohtaiset elämänprojektit saataisiin luontevasti asettumaan osaksi yhteiskunnan mahdollisuuksien rakennetta.

Lähteet

Biggart, A., Järvinen, T. & Parreira do Amaral, M. 2015. Institutional frameworks and structural factors relating to educational access across Europe. *European Education* 47 (1), 26–45.

Elder, G. H. Jr. 1998. The life course as developmental theory. *Child Development* 69 (1), 1–12.

Eurofound. 2012. NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa M. Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit: Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20, 125–151.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2008. Koulutus, polarisaatio ja tasa-arvo: Hyvä- ja huono-osaistuminen perus- ja keskiasteen koulutuksessa. Teoksessa M. Autio, K. Eräranta & S. Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja 2008*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasian neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 140–149.

Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2013. Koulupudokkaiden työurat: Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (5), 509–519.

Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2018. Koulutuksesta työmarkkinoille 2000-luvun alun Suomessa. Teoksessa A. Jauhiainen, J. Kivirauma & H. Kinnari (toim.) *Koulutus hallinnassa: Juhlakirja professori Heikki Silvennoisen täyttäessä 60 vuotta 23.2.2018*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta: Julkaisusarja A 216, 229–249.

Jørgensen, C. H., Järvinen, T. & Lundahl, L. 2019. A Nordic transition regime? Policies for school-to-work transitions in Sweden, Denmark and Finland. *European Educational Research Journal* 18 (3), 278–297.

Kilpi-Jakonen, E. 2011. Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociologica* 54 (1), 77–106.

Larja, L., Sutela, H. & Witting, M. 2015. Ulkomaalaistaustaiset nuoret jatkavat toisen asteen koulutukseen suomalaistaustaisia harvemmin. 2.11.2015. Helsinki: Tilastokeskus. www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-11-02_001.html. (Luettu 3.9.2019.)

Levitas, R. 1998. *The inclusive society? Social exclusion and new labour*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Levy, R. & Bühlmann, F. 2016. Towards a socio-structural framework for life course analysis. *Advances in Life Course Research* 30, 30–42.

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019. Helsinki: Valtioneuvosto.

Parreira do Amaral, M. & Zelinka J. 2019. Lifelong learning policies shaping the life courses of young adults: An interpretative analysis of orientations, objectives and solutions. *Comparative Education* 55 (3), 404–421.

Pohl, A. & Walther, A. 2007. Activating the disadvantaged: Variations in addressing youth transitions across Europe. *International Journal of Lifelong Education* 26 (5), 533–553.

Rinne, R. & Vuorio-Lehti, M. 1996. Toivoton unelma? Koulutuksellista tasa-arvoa koskevat toiveet ja epäilyt peruskoulun synnystä 1990-luvulle. Helsinki: Opetushallituksen tutkimuksia 2/1996.

Rinne, R., Järvinen, T., Kinnari, H., Plamper, R., Silvennoinen, H., Tikkanen, J. & Vanttaja, M. 2016. Policy mapping, review and analysis. National report: Finland. Working paper for

the project 'young adult'. www.young-adult.eu/publications/working-paper/index.php.
(Luettu 25.10.2017.)

Rosenbaum, J. E. 1986. Institutional career structures and social construction of ability. Teoksessa J. G. Richardson (toim.) Handbook of theory and research for the sociology of education. New York, NY: Greenwood Press, 139–172.

Sandberg, O. 2015. Hallittu syrjäytyminen: Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Acta Universitatis Tamperensis 2011.

Sipilä, J. 1985. Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Helsinki: Tammi.

Tilastokeskus. 2019. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat. Helsinki: Tilastokeskus.
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/> [luettu 3.9.2019]

Valtioneuvoston kanslia. 2015. Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Helsinki: Valtioneuvosto.

Vettenranta, J., Välijärvi, J., Ahonen, A., Hautamäki, J., Hiltunen, J., Leino, K., Lähteinen, S., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Rautopuro, J. & Vainikainen, M-P. 2016. PISA 2015 ensituloksia: Huipulla pudotuksesta huolimatta. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41.

Walther, A. & McNeish, W. 2003. Introduction: Young people and contradictions of inclusion. Teoksessa A. López Blasco, W. McNeish & A. Walther (toim.) Young people and contradictions of inclusion: Towards integrated transition policies in Europe. Bristol: Policy Press, 1–16.